“Peetrus merehädas” naasis Vainupeale

Kui rannaküla tüdruk Riina Vainupea kabelisse pääses, seisis ta alati lummatult altarimaali ees. Maal kadus. Aastakümneid hiljem viis Riina ellu oma unistuse tuua maal kabelisse tagasi.

INNA GRÜNFELDT
inna.grynfeldt@ajaleht.ee

Vainupea kabeli 120. aastapäeval on altarimaal “Peetrus merehädas” fotokoopiana taas oma õiges paigas – meremühast täidetud pühakojas.

Teekond, mis algas, kui Riina Uuk-Areda mullu 2. septembril AK uudistest kuulis Tallinnas Pelgulinnas pööningult leitud maali jõudmisest restaureerituna Jaani kirikusse ning tundis selles ära Vainupea kabeli altarimaali, on jõudnud õnneliku lõpuni. “Minu süda on rahul,” ütles naine.

Maali kodutee sai käidud nõnda, nagu süda ütles. Ütles seda, et maali ei hakata tagasi taotlema, vaid kodukabelisse tuleb fotokoopia. Foto tegi Lee Nuutre, Virumaalt pärit fotokorüfee Peeter Toominga tütar. “Meie oma inimesed on kõik teinud,” lausus Uuk-Areda.

Lugu ise algas Riina Uuk-Areda lapsepõlvest. “Käisime kirikuaknast salaja sees, uksed olid lukus. Me ei teinud siin pahandust. Kaks vanemat venda tahtsid orelit mängida, aga mina seisin maali ees. Kirik oli meile püha, kuigi me ei teadnud sellest midagi. Aga kodune hoiak oli niisugune,” jutustas ta. Millega maal teda lummas, jätab naine enda teada.

“Olin kaksteist või kolmteist, kui maal kadus. Aja jooksul tassiti kirikust peaaegu kõik minema – altarilaud, lühtrid, purjekamudel, orel – ja kõik hakkas lagunema. Kiriku uksed seisid lahti ja viimaks varastati needki ära,” meenutas Riina Uuk-Areda. Alles jäid kantsel ja pingid. “Ei tahtnud siit mööda minnes sinnapoole vaadatagi,” nentis naine.

Elu viis Riina Uuk-Areda linna õppima, kuid hakkas tasapisi kodu poole tooma, kuni 13 aasta eest koliti kodupaika tagasi ja naisest sai surnuaiavaht. Kaua tühjalt seisnud ning Nõukogude sõjaväelaste reostatud kabeli oli taastanud Valentin Transtoki eestvõttel Lääne-Viru teedevalitsus, see oli taaspühitsetud 23. septembril 1989 ning kuulus aastast 2003 Vihula vallale. Juunist 2009 täitis kaduma läinud altarimaali koha tekstiilikunstnik Anu Raua loodud altarigobelään, mis nüüd on leidnud väärika paiga seinal altariruumi kõrval.

“Aktuaalse kaamera” uudis leitud maalist tuli nagu välk selgest taevast. “See oli nii eriline ja ülev tunne. Keegi ei uskunud, aga meie teadsime, et see on meie oma,” sõnas Riina Uuk-Areda.

Tema rõõmu jagas vainupealasest Haljala kooliõpetaja Reet Markin, kellest sai maali kojutoomise suurim toetaja. “Olime kaotanud lootuse maali leida. Kui selline asi päevavalgele tuli, siis sellest lihtsalt pidi kinni hakkama. Minu abikaasa ja lapsed läksid Tallinnasse Jaani kirikusse maali vaatama. Seda pidi kohe nägema,” meenutas Markin.

Riina Uuk-Areda kaasa ei läinud. Tema käis maali oma silmaga kaemas alles kevadel. “Ei olnud üldse niisugune nagu lapsepõlves,” sõnas ta.

“Juba telerist oli näha, et see on see maal, ehkki arvati, et on pärit hoopis Lätist. Riina hakkas otsima mööda külasid pilte, et leida maali kuuluvusele tõestust. Ta tegutses ja tegutses ja tegutses,” rääkis Markin.

120
aastat täitub Vainupea kabelil.

“Reet oli väga entusiastlikult minu selja taga, kuulas ära mured ja kurtmised, temaga pidasin igas asjas nõu ning tema otsis ka raha,” ütles Uuk-Areda. Maali kojujõudmist rahastas Vihula Valla Külade Arengukoda.

“Otsimine oli huvitav. Kõik inimesed olid nii lahked ja abivalmid, ja ehkki neil infot ei olnud, juhatasid aina järgmiste juurde, kes võiksid midagi teada. Sai käidud arhiivist arhiivi, erakogudes, aga ei midagi,” jutustas Uuk-Areda. Leiti mädanenud tükike maali raamist, kuid luhtus lootus leida alusraami küljest sealt välja lõigatud maali tükke.

“Küsimus oli selles, kas meil on mõtet edasi minna, kas see ikka on Vainupea altarimaal,” selgitas Uuk-Areda. Appi tuli Eesti kunstiakadeemia konserveerimisstuudio juhataja ja Eesti kunstimuuseumi konserveerimisosakonna juhataja kohusetäitja Hilkka Hiiop, kes oli altarimaali konserveerinud üliõpilase Eva Tammekivi juhendaja. “Tema andis meile väga lootust. Siis selgus ka, et altarimaal pole konserveeritud nii, et see võiks seista külmas ja niiskes. Ma kiidan meie kogukonna mõistlikkust, kes otsustas, et las see maal jääb Jaani kirikusse – seal on ta hoitud õigetes tingimustes,” rääkis naine.

Reet Markin ütles, et siis sündis ka otsus teha maalist just fotokoopia. “Otsustati, et teeme fotokoopia meie oma maalist, mitte ei lase koopiat maalida,” rõhutas ta otsuse põhimõttelisust. “Ei tekkinud küsimustki, et originaalmaal tagasi tuua. Tahtsime, et ta säiliks Jaani kirikus. Meil on ka Jaani kirikuga kokkulepe, et see jääb sinna,” lisas Uuk-Areda.

Maali “Peetrus merehädas” autor pole teada, kuid legend räägib, et teos on kellegi sealtkandi mõisniku poja maalitud. “Kas Kandle või Karula,” nimetas Markin.

Reet Markini sõnul on restaureeritud maalil värvid kirkamad, palju selgemalt näha purjekas ning inimesed, kes varem paistsid vaid tuhmide kogudena. Lipuvabrikus trükitud maalile alusraami saamine osutus keeruliseks, sest kaks ja pool meetrit kõrget poolkaares raami iga mees valmis ei tee. Virumaa Näituste juht Raivo Riim juhatas meistrini ning Teet Vahero valmistatud alusraamile tõmmati maal kolme mehe jõu ja nõuga. “Oli rõõm teda aidata,” ütles Raivo Riim, märkides Riina Uuk-Areda missioonikindlust.

Ehkki maali naasmine on toonud vainupealastesse hingerahu, pole missioon sellega lõppenud. Tulevikus soovitakse näha maali ümbritsemas endisega sarnast võimsat raami, millel kiired ja kiri “Issand, aita meid, me läheme hukka”. Kadunud on veel teinegi maal – käärkambris seisnud lõuend stseeniga Kristuse ristilöömisest. Taastamist vajab altariaed.

“Peetrus merehädas” seisab taas oma kohal Vainupea kabelis külgakendest langevas valgusvoos.

“See ongi see minu unistus – et tuled uksest sisse ja sinu vastas on altarimaal,” sõnas Riina Uuk-Areda. “Sel pildil on meie küla elanike jaoks väga suur emotsionaalne väärtus,” lausus Reet Markin.

MAALI LUMMUSES

Maali kojutoojad Riina Uuk-Areda (vasakul) ja Reet Markin. 2 X ARVET MÄGI

VAINUPEA KABEL

- Esimene kirjalik teade puust rannakabeli (Johannese kabel) kohta pärineb 1741. aastast.
- Aastatel 1889–1893 valmis kivikabel, mis õnnistati sisse 1893. aasta suvel. Selle ehitamise korraldas Aaspere ja Sauste mõisnik Eduard von Dellingshausen.
- Pärast II maailmasõda kaua tühjalt seisnud kabel taastati pärast lagunemist 1990. a (arhitektid U. Arike ja K. Langsepp) Haljala abikirikuna.
- Kabel on populaarne kontsertide ja laulatuste toimumise koht.